

where nothing should be formal and no legal guarantees were necessary, including guarantees of human right, and where life was not based on legal principles.

The topic of Slavophilism is a search of an alternative way of socio-legal transformations of Russia. This topic has a philosopho-legal basis; these are natural human right and fight for civil rights and freedoms, this is the idea of sobornost, communal spirit, which was defined by Berdyaev as a Russian type of communitarity and Slavophilism ion the whole as a Russophilism.

Key words: slavophilism, slavophils, freedom, communal spirit, communitarity, national, messianism, legal formalism.

Стаття надійшла 4 квітня 2016 р.

УДК 94(477)

П. М. Лепісевич

ОУН У РОЗБУДОВІ ЗБРОЙНИХ СИЛ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ (1938–1939 рр.)

Проаналізовано події 1938–1939 рр., які пов'язані з проголошенням автономії та незалежності Карпатської України, роль Організації Українських Націоналістів у формуванні збройних сил Карпатської України – організації народної оборони Карпатська Січ, забезпечення її кадрами та зброєю. Акцентовано на причинах, внаслідок яких не вдалося перетворити цю структуру в регулярну армію, внаслідок чого не вдалося використати отриманої від української діаспори фінансової допомоги, недалекоглядність членів ОУН у ставленні до чехословацької влади та армії.

Досліджено структуру та діяльність кадрів військово-політичного апарату Карпатської України, його підготовку й вишколи, які відображають особливості українського визвольного руху наприкінці 1930 років.

Ключові слова: національні інтереси, національно-визвольний рух, загальний військовий вишкіл та виховання, організаційна структура, ідеологічна основа, протидія ворожій агітаційно-пропагандистській діяльності, реферантура, військовий відділ, українська нація.

Постановка проблеми. Актуальність тематики цієї статті визначається необхідністю вивчення маловідомих подій з історії українського визвольного руху на Закарпатті. Комуністична пропаганда постійно поширювала інформацію, що національно-визвольного руху на Закарпатті не було. Визволення Закарпаття в жовтні 1944 року мало довести, що закарпатські українці хотіли встановлення радянської влади, а місцеві громадсько-політичні діячі були німецькими

прислужниками. Комуністична влада намагалася приховати масштаби національно-визвольного руху на Закарпатті, побоюючись поширення серед місцевого населення націоналістичних ідей. Проте численні архівні та опубліковані джерела свідчать про те, що національно-визвольний рух на Закарпатті не тільки існував, а й був достатньо небезпечним і для чехословацької влади, і для угорського окупаційного режиму, і для комуністичної системи.

Стан дослідження. Вагомий внесок у вивчення державотворчих процесів Карпатської України зробив професор М. Вегеш. Підсумком багатолітніх досліджень цієї проблематики можна вважати колективну монографію Закарпатських науковців під його керівництвом «Вони боронили Карпатську Україну». Також знаковими є праці молодого закарпатського історика Ол. Пагір'я, київського історика А. Кентія. Цю проблематику досліджували відомі історики-науковці, а саме: М. Токар, В. Басараб, З. Книш, В. Косик, П. Мірчук, М. Могорита, М. Плав'юк, М. Посівничий, Ю. Химинець та багато інших. Джерельна база з цієї теми є доволі великою і водночас маловивченою в сучасній українській історіографії.

Мета статті – аргументувати, що на Закарпатті існував національно-визвольний рух за здобуття власної державності, в якому велике значення мало створення військового формування – Карпатська Січ.

Виклад основних положень. Головними ініціаторами створення 9 листопада 1938 р. збройних сил Карпатської України – Організації народної оборони Карпатська Січ (ОНОКС) – були В. Забавський, О. Блістів – «Гайдамака», С. Пап – «Пугач» і Є. Кульчицький – «Гут». Комендантом Січі на пропозицію С. Папа – «Пугача» було обрано Д. Климпуша, до складу Головної команди (ГК) Січі ввійшли: І. Роман – заступник голови з організаційних та господарсько-фінансових справ, І. Рогач – генеральний писар та начальник секретаріату, С. Росоха – референт преси, інформації та ідеологічно-політичного виховання і зв'язковий старшина з урядом Карпатської України. Головною Командою ОНОКС 21 листопада 1938 р. видано наказ № 2 про створення дев'яти округів: Великий Березний, Волове, Іршава, Перечин, Рахів, Свалява, Середнє, Тячево, Хуст [1].

Прибувши в Закарпаття, члени ОУН із Західної України змушені були для конспірації брати інші прізвища, які не були відомі ПУН. Тому у відповідь на запити уряду Головна команда Січі заперечувала приналежність цих осіб до Організації. Основний склад Військового штабу Карпатської Січі під керівництвом полковника Михайла Колодзінського – «Гузара» сформували «крайовики», тож він був

нелегальним і для чехо-словацької влади, і для ПУН, що не хотів конфліктувати з Німеччиною та її союзниками. До нього ввійшли члени ОУН: чотар З. Коссак – «Тарнавський» (заступник), поручник Ю. Лопатинський – «Калина» (командант підстаршинської школи), чотар Є. Врецьона – «Волянський» (референт розвідки), поручник І. Бутковський – «Гуцул», поручник О. Карачевський – «Свобода», поручник Г. Барабаш – «Петро Чорний» (військово-спортивний референт), поручник І. Кедюлич, поручник М. Кіштулинець, поручник Є. Кульчицький – «Гут» (організаційний референт та зв'язковий із Закарпатським Пластом), чотар Л. Крисько – «Кріс», чотар Р. Мирович – «Чубатий», чотар В. Кедровський – «Косаківський». Р. Шухевича – «Бориса Шуку» призначено референтом мобілізаційного відділу та старшиною зі спеціальних доручень. Він займався поповненням Січі військовими кадрами, організацією фінансової допомоги та зв'язком із Західною Україною. Командантом Хустського коша Карпатської Січі став Степан Сулятицький, до його штабу входили: П. Дужий, В. Лата, Є. Стахів – «Павлюк», С. Новаківський, Р. Мостиський, І. Мандрика. Особливого розмаху набула робота М. Михалевича та В. Олександрів, які організували мистецьку службу при штабі Карпатської Січі. Під їхнім керівництвом виготовляли державну символіку, пропагандистські плакати, оформляли мітинги, різні урочисті й святкові заходи. Також при штабі КС Михайло Мирський сформував та очолив групу пропагандистів і лекторів із «Летючої естради», метою якої було вести політичну пропаганду серед населення. Вагому організаційну допомогу надавали Січі члени ОУН із західноукраїнських земель: І. Габрусевич – «Джон», О. Гасин – «Лицар», Г. Гасин – «Мацьо», чотар В. Федак – «Граб», Я. Кознарський – «Гірняк», Є. Скоцко, М. Чирський, А. Демо-Довгопільський – «Дад», В. Щигельський, О. Лащенко, В. Олександрів, В. Федевич та багато ін. [2].

Ідеологічне виховання членів Карпатської Січі набуло виразно націоналістичного характеру завдяки систематичному та цілеспрямованому впливу членів ОУН, що прибули на Закарпаття із ЗУЗ. Усі січові відзнаки, прапор, уніформа, політичні плакати мали виражену оунівську символіку. Зокрема чотар З. Коссак – «Тарнавський» не лише працював у штабі КС, але й очолював ідеологічний напрям у відділі преси і пропаганди, активно друкувався в газеті «Нова Свобода», писав обіжники, реферати, летючки, співпрацював з УНО. Також він займався загальною військовою підготовкою членів Карпатської Січі, проводив ідеологічні вишколи в Хустському коші. Його співробітник В. Щербій редагував Січову сторінку в тижневику «Наступ», проводив ідеологічні вишколи. Велике значення для дієздатності Карпатської

Січі мала двомісячна підстаршинська школа (січень–лютий 1939), яку закінчили 40 осіб, отримавши звання підхорунжих-вістунів. Згідно з наказом № 36 ГК ОНОКС за підписом Д. Климпуша, звання поручників отримали члени ОУН І. Кедюлич, Ф. Татинець, Ю. Калина (Ю. Лопатинський), П. Чорний (Г. Барабаш), О. Свобода (О. Карачевський) [3]. Постійними викладачами школи були полковник М. Колодзінський – «Гузар», поручники І. Кедюлич, Г. Барабаш – «Чорний», а командантом – Ю. Лопатинський – «Калина». Періодично інструктори ОУН проводили підстаршинські курси з тими членами КС, які вже отримали військову підготовку. При жіночих відділах КС тривали медичні курси та викладалися основи розвідки [4].

У цей час С. Росоха продовжує видавати газету «Наступ» у Хусті для членів ОНОКС. В ньому виходив окремих додаток – «Карпатська Січ», а для селянства видавався тижневик «Народна Воля» (редактор Василь Кузьмик – «Петренко»). У 1938 р. у Рахові видаватись тижневик «Нація» під редакторством С. Юськіва [5].

Загальний військовий вишкіл і виховання в Карпатській Січі здійснювалися за таким планом: «а) Фізичне виховання (руханка і спорт); б) Стрілецький вишкіл; в) Боевий (полевий) вишкіл; г) Впоряд (муштра); г) Служба (сторожева і внутрішня касарня); д) Науки виховні: історія і географія (землезнання України, історія українського війська, обов'язки січовика (вояка); і) Культурно-освітня: загально-освітня праця, гігієна, поборювання неписьменности серед січовиків; й) Військовий церемоніал» [6].

Наприкінці 1938 р. було сформовано Окружні команди та відділи Карпатської Січі в Хусті, Рахові, Тячеві, Довгому, Веряці (1600 осіб), Торуні, Іршаві, Білках (200 осіб), Перечині, Королеві, Середньому (200 осіб), Великому Березному (65 осіб), Воловому (26 осіб), Верб'язжі (30 осіб) та Сваляві. На допомогу КС 1 січня 1939 р. було сформовано Головну референтуру жіночих відділів на чолі з командантом Стефанією Тисовською. Її заступником і організаційним референтом стала відома діячка ОУН Марія Химинець. Такі ж структури були створені й на місцевому рівні. Головними завданнями «Жіночої КС» були: допомога в діяльності КС, національно-просвітницька робота, протидія ворожій агітаційно-пропагандистській діяльності та проходження військово-політичного і санітарного вишкোলів [7].

Організаційну структуру та ідеологічну основу КС було закладено 4 грудня 1938 р. в Хусті на Першому з'їзді Карпатської Січі. За майбутню програму розвитку й діяльності організації було взято доповідь Степана Росохи «Творім збройні сили народу».

У ній акцентувалось на суворій дисципліні та національній ідейності в служінні нації та державі. Карпатська Січ розглядалась як оборонна суспільна організація і водночас націоналістичний рух, покликаний до боротьби з найзапеклішими ворогами – комуністичною доктриною і мадярофілами. Визначалося такі умови для розгалуження структур Карпатської Січі: залучення нових членів; розвиток господарсько-фінансової бази та зв'язку; навчання і військовий вишкіл членів; чітка реалізація поставлених завдань. Наголошувалося, що найважливішою сферою діяльності КС повинні бути військовий та ідеологічний вишкіл січовиків і всього здатного до оборони населення Закарпаття. Карпатська Січ мала стати організацією тотального характеру й охопити найважливіші ланки державного та національного життя закарпатських українців [8].

Організаційні основи створення ОНОКС були викладені у виступі Шпильки, який зазначав: «Наші організаційні форми мусять відповідати не тільки моментальним та місцевим потребам карпатської вітки Української нації, але мусять пристосовуватись до величних та далекосяглих цілей Української нації взагалі» [9].

У листопаді 1938 р. Військовий штаб Карпатської Січі створив розвідувальний відділ (відомий також під назвами «другий відділ», «служба безпеки», «секретний відділ»). Його керівником призначили чот. Євгена Врецьону – «Остапа Волянського», заступниками – Романа Мировича – «Чубатого» та Євгена Кульчицького – «Гута». Кількість осіб в особовому складі відділу змінювалась залежно від обставин та етапу діяльності. Періодично там працювали Є. Стахів – «Павлюк», С. Новаківський, Р. Мостиський, І. Бутковський – «Гуцул», Я. Гайвас – «Камінь» та інші члени ОУН. Окрім збору розвідувальної інформації, відділ розвідки здійснював контррозвідувальну та оперативно-слідчу діяльність: перевіряв та реєстрував нових членів Карпатської Січі; виявляв угорську та польську агентуру в місцевих органах влади Карпатської України і підрозділах КС; вів слідчі допити полонених диверсантів і терористів; викривав плани диверсійно-терористичних операцій на території Закарпаття та запобігав їм. Відділ розвідки організовував групи розвідників під керівництвом коменданта Карпатської Січі у с. Торунь Степана Гинилевича, які збирали розвідувальну інформацію в прикордонній смузі. Також вони здобували відомості про скупчення угорських військ на кордонах Карпатської України та про плани чехословацького військового контингенту в регіоні [10].

Станом на лютий 1939 р. відділи КС брали участь в 22 боях з угорськими і польськими терористами, в яких були розбиті групи Йозефа Према, Ернеста Берзевітці. Загалом було полонено 24 старши-

ни, 62 підстаршини і понад 200 рядових терористів. У м. Великому Бичкові до 25 лютого 1939 р. було ув'язнено 345 угорських терористів [11].

Наприкінці 1938 р. Провід українських націоналістів офіційно заборонив реалізовувати план Михайла Колодзінського зі створення регулярної армії та визнав фінансову допомогу західноукраїнських торгово-економічних установ зайвою з огляду на нову конфігурацію міжнародної політичної ситуації. Членам ОУН було ще раз суворо заборонено переходити на Закарпаття самовільно, без наказу вищих організаційних чинників. У той час ПУН одержував значну фінансову підтримку від окремих осіб та українських державницьких організацій Північної Америки і Військовий штаб Карпатської Січі вимагав використати ці кошти на закупівлю зброї. Проте Ярослав Барановський, який завідував у Проводі ОУН організацією допомоги від української еміграції з-за океану, прислав до Карпатської Січі тільки одяг та харчі [12].

З 15 грудня 1938 р. у Фельдафіngu біля Мюнхена проходили підготовку 25 військових старшин для КС із членів ОУН. Комендантом навчання від ПУН був сотник Олекса Гасин – «Лицар», а з німецького боку – генерал артилерії Газель. Через нез'ясовані причини підготовлені старшини так і не прибули на Закарпаття до середини березня 1939 р. [13].

У січні–лютому 1939 р. під час служби у Військовому штабі Карпатської Січі, Р. Шухевич побував у Празі, Відні та Берліні, де зустрічався з членами Проводу Українських Націоналістів, намагаючись добитися рішення щодо закупівлі зброї та налагодження фінансової допомоги від української еміграції. Згідно з наказом № 25 Головної команди ОНОКС, за підписом Дмитра Климпуша, від 6 лютого 1939 р. Р. Шухевичу було присвоєно звання чотаря [14].

З лютого 1938 р. почав активно працювати Окремий військовий штаб Проводу Українських Націоналістів у справах Карпатської України, виконуючи функції координаційного центру. Більшість його членів, зокрема генерал. В. Курманович – «Торк», підполковник В. Колосовський, полковник Р. Сушко – «Сич», М. Селешко, не надавали необхідної військової допомоги у вишколі членів КС. Імовірно, це було заборонено через активну співпрацю ПУН з Німеччиною, до планів якої не належало утворення незалежної карпатоукраїнської держави. Однак закордонний Провід ОУН намагався постійно впливати на керівництво Карпатської Січі [15].

Своєю чергою, генерал Микола Капустянський, котрий виконував роль радника Військового штабу Карпатської Січі в питаннях розроблення подальшої військової стратегії Карпатської України та мобілізаційних планів, забезпечення охорони кордону і Хуста, хоч

і намагався з початку листопада 1938 р. залучити до військової підготовки ОНОКС колишніх офіцерів – учасників визвольних змагань, сам не брав участі у військових вишколах вояків Карпатської Січі. А децю згодом німецькі військові та урядові чиновники взагалі унеможливили перебування його та полковника Романа Сушка на Закарпатті [16].

У 1938 р. Провід Українських Націоналістів залучив до вишколу членів ОУН, які перебували в лавах Карпатської Січі під командуванням генерала Всеволода Петріва. Після закінчення його військових курсів усій групі на чолі з Олегом Кандибою – «Ольжичем» було надано звання поручників. На початку 1939 р. генерал В. Петрів мав намір зайняти якусь військову посаду в Хусті, тому неодноразово звертався до уряду Карпатської України, який, зі свого боку, йому відмовляв, мотивуючи рішення наявністю достатньої кількості військових старшин [17].

Члени ОУН на чолі з Михайлом Колодзінським розробили детальний план організації збройних сил Карпатської України. Проте через пасивну політику ПУН втілити його власними силами виявилось неможливим.

Загальна кількість членів Карпатської Січі сягала 10–12 тис. осіб, натомість військовий вишкіл пройшли й опинилися на регулярній службі тільки 2 тис. січовиків. Незважаючи на мобілізаційний потенціал Карпатської Січі, реальна її чисельність залежала від кількості зброї та військових старшин – відділи Січі надалі залишалися погано озброєними та неготовими до тривалого опору регулярним військам [18].

12 січня 1939 р. до Головної команди Карпатської Січі надійшла телеграма від Міністерства оборони Чехо-Словаччини з пропозицією «вступити в зв'язок з народною стрілецькою гвардією для додаткового вишколу». Головна команда, з огляду на власні розрахунки та міркування, відмовилася.

Натомість 30 січня 1939 р. командування Карпатської Січі запропонувало Міністерству внутрішніх справ співпрацю у формуванні жандармерії та фінансової сторожі на території Закарпаття, проте цю пропозицію не розглянули.

Головна команда Карпатської Січі виступила з офіційним зверненням від 13 січня 1939 р. до уряду Августина Волошина надати відділам Січі зброю із запасів при окружних урядах і судах та дозволити закупити деяке озброєння, наполягаючи, що військове навчання та служба січовиків можливі лише тоді, коли вони будуть добре озброєні. Автономний уряд відмовив, і це стало причиною масових демонстрацій під гаслом «Січі зброю!». Після невдалої спроби отримати зброю

офіційним шляхом командування КС 19 січня 1939 р. вирішило самовільно захопити її зі складів чеської жандармерії у Хусті. Крім того, за спогадами В. Бірчака, було ухвалено усунути від влади прем'єр-міністра А. Волошина та міністра Ю. Ревая, які не опротестували призначення генерала Л. Прхали третім міністром. Операцію із захоплення зброї було проведено 4 лютого 1939 р. Однак через нез'ясовані причини її не завершили і на прохання А. Волошина січовики повернули зброю [19].

Конфлікт між чеськими силовими структурами на чолі з генералом Л. Прхалою та Карпатською Січчю фактично визрів на кінець лютого 1939 р. Перші намагалися будь-яким методом залишитись при владі та не допустити проголошення незалежності Закарпаття, другі були готові на адекватні дії для захисту національного суверенітету. У найбільшій за обсягом і тиражем газеті Карпатської України було надруковано статтю місцевого чільного діяча ОУН Івана Рогача, в якій зазначалось: *«Все одно, чи чеська, чи мадярська, чи польська неволя для нас, але зневаг більше терпіти не будемо»* [20]. Зростання таких настроїв серед українського населення було закономірним наслідком майже 20-річного чеського панування на Закарпатті. Постійні відмови уряду А. Волошина передати січовикам зброю та боєприпаси з чеських складів змушували командування Карпатської Січі діяти самостійно. Тож, коли Військовий штаб КС отримав достовірні дані про можливість захопити зброю зі складу чеської армії в Хусті, він 10 березня 1939 р. провів засідання старшин у складі О. Ольжича, чотаря Р. Шухевича, поручника С. Сулятицького, чотаря Є. Врецьони, чотаря З. Коссака, поручника Є. Кульчицького і чотаря Л. Криська, на якому було ухвалено рішення скористатися цією нагодою, щоб озброїти січовиків Хустського коша. Вночі 11 березня Р. Шухевич – «Борис Щука» і Ю. Лопатинський – «Калина» з допомогою вартового відділу Січі захопили близько 100 крісів, 40 пістолетів і 25 тис. набоїв (3 ящики). Всю зброю було перевезено трьома легковиками і вантажною машиною під керівництвом начальника автоколонії Карпатської Січі Л. Криська – «Кріса» за 15 км від Хуста й передано на таємне зберігання. У відповідь чеський генерал Л. Прхала, через коменданта хустської жандармерії полк. Ваку, висунув ультиматум автономному уряду з вимогою негайно повернути зброю. Щоб не загострювати і до того напружену ситуацію та не дати їй перерости у збройний конфлікт, прем'єр-міністр А. Волошин наказав начальнику української поліції сот. Ю. Білею негайно знайти й повернути зброю. На засіданні старшин Карпатської Січі під керівництвом Олега Кандиби – «Ольжича» було ухвалено рішення виконати наказ Волошина, а безпосереднім

організаторам і виконавцям рекомендували, через загрозу арешту, виїхати з Хуста [21, с. 107–109].

Причиною військової сутички між українцями та чехами, яка відбулася невдовзі, вважають проблеми КС зі зброєю та здійсненні спроби здобути її силоміць. Втім командування Січі ще до того повідомило про плани генерала Л. Прхали щодо роззброєння й інтернування січовиків.

Саме тому відбувались активні приготування до оборони від нападу чеських військ.

Підрозділи КС у Хусті перебували в бойовій готовності, було посилено охорону Головної команди й Жіночої Січі та призначено зв'язкових. Розвиток подій прискорив напад Угорщини на Карпатську Україну – 13 березня 1939 р.

Висновки. Українська державність на Закарпатті проіснувала всього п'ять місяців: від 11 жовтня 1938 р., як автономне утворення в складі федеративної Чехо-Словаччини, а 14–18 березня 1939 р. Карпатська Україна була незалежною. Незважаючи на нетривалу діяльність, вона є вагомим в історії боротьби українського народу за незалежність.

Виникнення Карпатської України як держави також продемонструвало перед міжнародною спільнотою, що закарпатці мають високу національну свідомість та загальноукраїнські прагнення у відновленні української державності.

1. Химинець Ю. Тернистий шлях до України / Ю. Химинець. – Ужгород: «Гренада», 1996. – С. 248–249; Гірняк Л. На стежках історичних подій / Л. Гірняк. – Нью-Йорк, 1979. – С. 35.

2. Худанич В. Виникнення, структура і діяльність Карпатської Січі / В. Худанич // Карпатська Січ. – С. 18; Гірняк Л. На стежках історичних подій / Л. Гірняк. – Нью-Йорк, 1979. – С. 37–39, 65–70; Архів УСБУ в Закарпатській області. – Ф. 5. – Спр. 159. – Т. II. – Арк. 236.

3. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Ф. 5. – Спр. 159. – Т. 2. – Арк. 237.

4. Дад А. За волю і державність Срібної Землі / А. Дад // Косак, Охримович, Тураш. – Торонто, 1968. – С. 87–88; Гірняк Л. На стежках історичних подій / Л. Гірняк. – Нью-Йорк, 1979. – С. 150; Стахів Є. Крізь тюрми, підпілля й кордони / Є. Стахів. – К.: «Радо», С. 50–51; Архів УСБУ в Закарпатській області. – Ф. 5. – Спр. 159. – Т. I. – Конверт № 1.

5. Росоха С. М. Спомини / С. М. Росоха. – Торонто–Ужгород: Вид. «Мистецька лінія», 2001. – С. 14–15.

6. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Ф. 5. – Спр. 159. – Т. 1. – Конверт № 1.

7. Пагір'я О. М. Карпатська Січ: військове формування Карпатської України / О. М. Пагір'я. – К.: «Темпора», 2009. – С. 41.
8. Наступ. – Хуст, 4 грудня 1938. – С. 3; Наступ. – Хуст, 20 грудня 1938. – С. 3–4.
9. Наступ. – Хуст, 4 грудня, 1938. – С. 4.
10. Державний архів Закарпатської області. – Ф. 1148. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 3 зв.; Гірняк Л. На стежках історичних подій / Л. Гірняк. – Нью-Йорк, 1979. – С. 72; Бірчак В. Карпатська Україна. Спомини й переживання / В. Бірчак. – Прага, 1940. – С. 38; Веденєєв Д. Меч і тризуб. Розвідка та контррозвідка руху українських націоналістів та УПА (1920–1945) / Д. Веденєєв, Г. Биструхін. – К.: «Генеза», 2006. – 408 с. – С. 119; Рассказ Евгения Стахова об Украинской революции в Закарпатье 1939 года. – С. 344.
11. Державний архів Закарпатської області. – Ф. 1148. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 3 зв.; Гірняк Л. На стежках історичних подій / Л. Гірняк. – Нью-Йорк, 1979. – С. 72; Бірчак В. Карпатська Україна. Спомини й переживання. – Ужгород: Гражда, 2007. – С. 38.
12. Мірчук П. Нарис історії ОУН / П. Мірчук. – Мюнхен–Лондон–Нью-Йорк, 1968. – С. 554–555.
13. Стебельський І. С. Шляхами молодості й боротьби. Спогади, статті, листування / І. С. Стебельський. – К., 1999. – С. 38–51.
14. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Ф. 5. – Спр. 159. – Т. 2. – Арк. 238; Н. Н. Історія одного покоління // Літопис УПА. – Т. 45. – С. 343; Гайвас Я. Воля ціни не має. – С. 57; Книш З. Розбрат: Спогади й матеріали до розколу ОУН у 1940–1941 роках. – С. 88–89; Макар В. Спомини та роздуми. – Т. 3: Бойові друзі. – С. 324–325; Гірняк Л. На стежках історичних подій. – С. 75–76.
15. Шандор В. Спомини / В. Шандор. – Ужгород, 1996. – Т. 1: Карпатська Україна 1938–1939 рр. – С. 34–35.
16. Капустянський М. Н. Військова підготовка ОУН / М. Н. Капустянський. – К.: «Новий шлях», 1936. – С. 133; Бажанський М. Мемуарна мозаїка / М. Бажанський. – С. 106.
17. Петрів В. Військово-історичні праці. Листи / В. Петрів. – К.: УВС, 2004. – С. 456; Бажанський М. Мемуарна мозаїка. – С. 108–110.
18. Ольжич О. В. Вояки – будівничі / О. В. Ольжич // На зов Києва. – К., 1993. – С. 52.
19. Державний архів Закарпатської області. – Ф. 17. – Оп. 2. – Спр. 393. – Арк. 1-1зв.; Там само. – Спр. 321. – Арк. 1.
20. Рогач І. Чеська провокація / І. Рогач // Нова свобода. – Хуст, 1939. – 9 бер. – С. 1.
21. Збірник документів: Карпатська Україна: документи і матеріали. Хроніка подій. Персоналії. – С. 175.

Леписевич М. П. ОУН в построєнні вооружонних сил Карпатской України (1938–1939 гг.)

Проанализированы события 1938–1939 гг., которые связаны с провозглашением автономной и независимой Карпатской Украины, роли Организации

Украинских Националистов в формировании вооруженных сил Карпатской Украины – организации народной обороны Карпатская СИЧ, обеспечении ее кадрами и оружием. Акцентировано на причинах, вследствие которых не удалось превратить эту структуру в регулярную армию, ненадлежащее использование полученной от украинской диаспоры финансовой помощи, неадекватности членов ОУН в отношении к чехо-словацкой власти и армии.

Проанализировано структуру и деятельность кадров военно-политического аппарата Карпатской Украины, его подготовку и обучение, которые отображают особенности украинского освободительного движения в конце 1930 годов.

Ключевые слова: *национальные интересы, национально-освободительное движение, общее военное обучение и воспитание, организационная структура, идеологическая основа, противодействие вражеской агитационно-пропагандистской деятельности, реферантура, военный отдел, украинская нация.*

Lepisevych P. M. OUN in building the armed forces of the Carpathian Ukraine (1938–1939)

The events of 1938–1939, relating to the declaration of the autonomy and independence of the Carpathian Ukraine, the role of the Organization of Ukrainian nationalists in the formation of the armed forces of the Carpathian Ukraine – the Carpathian Sich National Defense Organization, its provision with personnel and weapons are analyzed.

A great attention is paid to the causes, the result of which failed to transform the structure into the regular army, improper use of financial assistance received from the Ukrainian diaspora, the poor judgment of the members of the Organization of Ukrainian nationalists in relation to the Czechoslovak government and army.

The structure and the activity of the staff of military-political apparatus of the Carpathian Ukraine, its preparation and training, which reflect the peculiarities of the Ukrainian Liberation Movement at the end of 1930, are revealed.

Ukrainian statehood in Transcarpathia lasted only five months: from October 11, 1938 as an autonomous entity within the Federal Czechoslovakia, and 14–18 March 1939 the Carpathian Ukraine was independent. Despite the short period of its activity, it left a significant trace in the history of the struggle of the Ukrainian people for independence.

The formation of the Carpathian Ukraine as a state demonstrated to the international community, that Transcarpathians have a high level of national consciousness and a nationwide desire in the restoration of the Ukrainian statehood.

Key words: *national interests, national liberation movement, general military training and education, organizational structure, ideological basis, countering hostile agitation and propagandistic activity, referentura, military division, Ukrainian nation.*

Стаття надійшла 4 квітня 2016 р.